

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ОЗНАКИ ЯКОСТІ*

Досліджено вимоги користувачів, що висуваються до фінансової звітності та іншої інформації, яка оприлюднюється господарюючими суб'єктами. Визначено якісні характеристики фінансової звітності, що формуються під впливом облікового та управлінського середовища. Показано відповідність якісних характеристик вимогам користувачів

Постановка проблеми. Бухгалтерський облік відноситься авторами до об'єктів соціально-економічних систем, які наділені певними можливостями та змінюються у процесі розвитку зовнішнього середовища [5, с. 204]. Зовнішнє середовище обумовлює формування вимог до якості облікової інформації, які можуть змінюватися в залежності від нових умов економічних взаємовідносин. На сучасному етапі вимоги висуваються групами метаспостерігачів – інвесторами, кредиторами, управлінцями, державою.

Основою метою фінансової звітності є надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати та про зміни у фінансовому стані підприємства. При підготовці фінансової звітності повинне забезпечуватись достовірне подання фінансового стану і фінансових результатів діяльності.

Досягнення достовірного розкриття інформації відбувається шляхом подання корисної інформації, яка забезпечує повне представлення діяльності господарюючого суб'єкта.

У зв'язку з потребою у забезпеченні інтересів зовнішніх груп користувачів інформації другою метою підготовки фінансової звітності вважається забезпечення прозорості шляхом достовірного представлення корисної інформації (повне розкриття) у цілях прийняття рішень [3, с. 10].

Для забезпечення потреб зовнішніх користувачів до фінансової звітності висуваються вимоги якості. Якщо при підготовці звітів підприємства враховують ці вимоги, фінансова звітність набуває відповідних якісних характеристик, що відповідають потребам економічних суб'єктів, які приймають рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як вказує більшість авторів, що досліджують проблеми якості інформації, якісні характеристики інформації є атрибутами її корисності, це ознаки, які визначають придатність фінансової звітності для прийняття рішень користувачами [3, с. 4; 5, с. 208; 6, с. 89-90].

Достовірність фінансової інформації трактується як достовірність обчислення фінансових результатів діяльності та характеристики фінансового стану, відображення економічної сутності господарських операцій, поряд з їх юридичною формою, нейтральність подання даних, обачний вибір способів оцінки, повнота в усіх суттєвих аспектах [4, с. 37].

Автори достатньо уваги приділяють розкриттю якісних характеристик інформації, практично у кожній праці західних дослідників і в деяких вітчизняних джерелах можна побачити перелік якісних характеристик інформації, властивостей інформації, якісних ознак фінансової звітності, вимог користувачів до звітності тощо.

* Стаття підготовлена за сприяння гранту Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених згідно з Розпорядженням Президента України від 26.06.2008 р. № 207/2008-рп, наданого М.М. Шигун.

Разом з тим, питання якості інформації, що надається користувачам, розкривається авторами по-різному, перелік якісних характеристик у кожного автора свій, наводяться різні за змістом і значенням ознаки і властивості. Визначити серед них пріоритет досить складно, адже кожен дослідник вказує, що саме ним наведені характеристики, є найбільш значимими і важливими для користувачів.

Найважливішими якісними характеристиками інформації, як пишуть Грей С.Дж., Нідлз Б.Е., Х. ван Грюнінг є зрозумілість, доцільність, надійність і зіставність [2, с. 152; 3, с. 10].

Хендрксен Э.С. та Ван Бреда М.Ф. посилаються на ієрархічну структуру властивостей інформації, подану Радою з розробки стандартів фінансового обліку (FASB), в якій виділяються властивості, виходячи з орієнтації на користувача і на рішення [6, с. 89-90]. Орієнтованими на користувача властивостями вважаються сприйнятність та придатність для прийняття рішення. Властивостями, орієнтованими на рішення є релевантність та надійність.

Про орієнтацію на користувачів та на прийняття рішень якісних характеристик інформації згадують вітчизняні науковці [5, с. 208]. При цьому звертається увага на те, що складові якісних характеристик інформації є практично ідентичними властивостям облікової інформації та характеристикам достовірності фінансової звітності.

Мета дослідження. Дослідити вимоги користувачів, що висуваються до фінансової звітності та іншої інформації, яка оприлюднюється господарюючими суб'єктами. Визначити якісні характеристики фінансової звітності, що формуються під впливом облікового та управлінського середовища. Показати відповідність якісних характеристик вимогам користувачів.

Викладення основного матеріалу. В результаті проведеного аналізу і співставлення змісту та ролі, яку відіграють ознаки і характеристики інформації, зокрема фінансової звітності, що подається зовнішнім користувачам, нам вдалося виділити групи

ознак, що розкривають вимоги користувачів, та ознак, що характеризують якість фінансової звітності.

Якісні характеристики фінансової звітності формуються переважно в системі бухгалтерського обліку і залежать від ефективності виконання облікових процедур. Разом з цим значний вплив на формування інформації для зовнішніх категорій користувачів може здійснювати керівництво господарюючих суб'єктів. Від чесності і відповідальності керівників залежить ступінь розкриття даних у фінансовій звітності, її відповідність реальному стану діяльності суб'єкта господарювання. З огляду на це, серед якісних характеристик фінансової звітності варто виділяти дві групи: ознаки, що формуються в обліковому середовищі, та ознаки, що формуються під впливом управлінського середовища.

Вимоги користувачів мають первісне значення по відношенню до якісних характеристик інформації, адже саме для забезпечення потреб зовнішніх користувачів формується звітність, яка повинна володіти відповідними ознаками якості. Забезпечує процес формування і подання фінансової звітності, несе відповідальність за її достовірність та відповідність реальним показникам діяльності власник господарюючого суб'єкта, або уповноважений ним управлінський персонал. Власник та керівництво підприємства формують управлінську та облікову політику, яка визначає середовище, в якому складаються фінансові звіти. Від рівня ефективності політики управління та обліку залежить набуття звітністю ознак якості в процесі її формування.

Вимоги до інформації висуваються її користувачами та становлять спеціальні ознаки, наявність яких забезпечує можливість використання такої інформації при прийнятті економічних рішень.

Якісні характеристики інформації є атрибутами фінансової звітності, управлінських звітів та іншої інформації, що надається зовнішнім користувачам, які забезпечують реалізацію вимог щодо якості такої інформації.

Нижче наведено групування вимог до інформації та якісних характеристик фінансової звітності з урахуванням логіко-змістовної відповідності ознак якості тим вимогам, виконання яких вони забезпечують (табл. 1). Вимоги до інформації розміщені за ступенем їх значимості для користувачів.

Таблиця 1. Співвідношення вимог до інформації та якісних характеристик фінансової звітності

№ з/п	Вимоги користувачів до інформації	№ з/п	Якісні характеристики фінансової звітності	Середовище формування ознак якості	
				управлінське	облікове
1	Своєчасність	1	Відкритість	+	-
2	Доречність (доцільність)	2	Обґрунтованість (можливість бути перевіреною)	-	+
3	Суттєвість (істотність)	3	Підзвітність	+	-
		4	Надійність	-	+
4	Достовірність	5	Нейтральність (неупередженість)	+	-
		6	Адекватність	-	+
		7	Точність	-	+
		8	Регламентация	+	+
5	Сприйняття (зрозумілість)	9	Прозорість	+	-
6	Цілісність	10	Повнота	+	+
7	Послідовність	11	Передбачуваність	-	+
8	Зіставність (порівнянність)	12	Взаємоузгодженість	-	+
		13	Однорідність	-	+
		14	Класифікація	-	+
9	Релевантність	15	Репрезентативність	-	+
		16	Придатність (корисність)	-	+

Наведені у таблиці вимоги користувачів та якісні характеристики інформації автори розглядаються по-різному. Деякі вимоги та ознаки якості дублюються за назвою та за містом, тому потребує уточнення не тільки перелік наведених характеристик, але й визначення їх суті. Більше уваги вимогам і якісним ознакам приділяють зарубіжні автори, тому огляд підходів включає більше посилань на американських науковців.

Вимоги користувачів до інформації.

Своєчасність Хендріксен Е.С. та Ван Бреда М.Ф. визначають як придатність інформації для прийняття рішень до того моменту, коли вона втратить властивість впливати на рішення користувачів [6, с. 93]. Своєчасність автори пов'язують з релевантністю, проте вказують, що своєчасність не гарантує релевантність, проте релевантність неможлива без своєчасності.

Інакше поняття своєчасності пояснює Х. ван Грюнінг, який зазначає, що надмірна

затримка у наданні інформації може призвести до втрати її доцільності, але здатні підвищити її надійність [3, с. 4].

Вимога *доречності* (або *доцільності* чи *придатності* для прийняття рішень) пояснюється як характер інформації, яка може вплинути на результат ухваленого рішення [2, с. 153]. Тобто, якщо доречна інформація буде відсутня, тоді буде ухвалено інше рішення. Таке пояснення дуже схоже на поняття суттєвості.

Грюнінг Х. Ван розкриває поняття доречності інакше, вказуючи, що доцільна інформація здійснює вплив на прийняття економічних рішень користувачами, допомагаючи їм оцінювати минулі, дійсні та майбутні події, а також підтверджувати або коригувати свої минулі оцінки [3, с. 4]. Доцільність інформації, як зазначає автор, визначається її характером та суттєвістю.

Про забезпечення зворотного зв'язку з минулими операціями і подіями, і наданні допомоги у прогнозуванні майбутніх умов

вказується й в інших працях [2, с. 153]. Проте придатність інформації до використання її при розробці прогнозів та планів є характеристикою послідовності чи передбачуваності.

Вимога *суттєвості* (іноді називається *істотністю* в залежності від перекладу) розглядається у переважній більшості праць і як вимога користувачів, і як властивість інформації. Так, С.Дж.Грей та Б.Е.Нідлз звертають увагу на те, що на доцільність інформації значно впливає її характер та істотність. Під істотністю автори розуміють відносну важливість статті або події [2, с. 153]. Тобто стаття вважається істотною, якщо користувач, не знаючи про цю статтю, прийняв би інше рішення. Основний зміст суттєвості на думку Хендріксена Е.С. та Ван Бреда М.Ф. полягає у тому, що вона передбачає можливу зміну судження, заснованого на даних фінансового звіту, під впливом включення або коригування даних, представлених у будь-якій статті [6, с. 99].

Автори пов'язують суттєвість з іншими ознаками якості фінансової звітності та іншої інформації. Зокрема це доречність, значимість змін оцінок, виправлення помилок у звітах минулих періодів або різні способи відображення кількісних даних та релевантних описів [2, с. 153; 6, с. 100]. Виправлення та описи розглядаються як суттєві, якщо вони достатньо великі або достатньо важливі, щоб впливати на рішення користувачів фінансової звітності.

Суттєвість також розглядається з позиції проблем, обумовлених обмеженою здатністю певних користувачів детально розбиратися в значному обсязі інформації [6, с. 99-100]. Суттєвість вводить обмеження на обсяг інформації, що відображається в бухгалтерській звітності (її не повинно бути занадто багато, щоб не перешкоджати прийняттю рішень, та не занадто мало для обґрунтованого прогнозування).

Категорія суттєвості інформації є вимогою користувачів, проте парадокс оцінки суттєвості полягає у тому, що її визначення відбувається в обліковому середовищі господарюючого суб'єкта. Головний

бухгалтер і керівник при розробці облікової політики визначають вартісну межу визнання активів тривалого використання основними засобами чи іншими необоротними матеріальними активами, віднесення малоцінних матеріальних активів до оборотних чи необоротних. Здійснена підприємством класифікація активів за терміном використання та вартісною межею може відрізнитись від підходу до цієї класифікації, який би використовували користувачі. Таким чином, користувачі фінансової звітності залежать від об'єктивності і точності суджень бухгалтерського та управлінського персоналу.

З огляду на це поняття суттєвості та її оцінка є досить суб'єктивними та відносними. Як правило, рівень суттєвості визначається відношенням її вартості до певного елемента фінансової звітності, наприклад, до валюти балансу, чистого прибутку, обороту чи витрат діяльності, власного капіталу.

Важливою вимогою і характеристикою інформації вважається її *достовірність*. Достовірне надання інформації досягається шляхом подання корисної інформації (повне розкриття) у фінансовій звітності при дотриманні принципу прозорості [3, с. 5]. У наведеному визначенні поняття достовірного представлення інформації є еквівалентним поняттю прозорості надання інформації, причому забезпечення прозорості інформації шляхом її повного розкриття і достовірного представлення корисної інформації для прийняття рішень формулюється як одна з цілей підготовки фінансової звітності.

Зрозумілість (називають також *сприйнятністю*) стосується можливості передачі суті явищ, що відбулись протягом звітного періоду, в поданій користувачам інформації. Як зазначає Х. ван Грюнінг, за формою подання інформація повинна бути зрозумілою для користувачів, що володіють базовими знаннями у сфері бізнесу, економіки та бухгалтерського обліку і прагнуть вивчати її з достатньою ретельністю [3, с. 4].

Вимога зрозумілості реалізується завдяки ознаці сприйнятності інформації. Грей С.Дж. та Нідлз Б.Е. вказують на те, що від бухгалтера залежить те, як інформація підготовлена. Бухгалтер готує фінансову звітність відповідно до прийнятої практики, генеруючи важливу інформацію, яка вважається легко зрозумілою для користувачів [2, с. 152]. Особи, що ухвалюють рішення, повинні інтерпретувати інформацію і використовувати її на власний розсуд. Причому, особа, що приймає рішення повинна сама визначати, яку інформацію використовувати, яким чином її використовувати, і що вона означає.

Цілісність як вимога до інформації рідко згадується авторами, проте за умови цілісності інформація може виступати надійною основою для оцінки стану господарюючого суб'єкта, прогнозування цього стану у майбутньому та прийняття виважених рішень. Цілісність корелює з такою ознакою як повнота. Тільки за умови повного подання й розкриття інформація може бути цілісною.

Послідовність згадується в працях як умова зіставності і пов'язується з поданням користувачам даних одночасно за різні періоди часу або послідовним застосуванням однакових методів оцінки та обліку по відношенню до однорідних груп активів чи зобов'язань з року в рік. Послідовність слід розглядати як подання користувачам інформації за декілька звітних періодів для забезпечення можливості її використання при порівнянні та прогнозуванні.

Послідовність (постійність, узгодженість) передбачає використання однією фірмою суворо певної облікової методики (процедури) у різні періоди часу [6, с. 98]. В окремих випадках послідовність визначають як використання одних і тих же методів оцінки статей балансу за один і той же період або як використання однієї методики різними фірмами (що означає одноманітність).

Як вказують Хендріксен Е.С. та Ван Бреда М.Ф., послідовність застосування облікових методик (процедур) на певному

відрізку часу є необхідною, в іншому випадку прогнозування на основі періодичних даних, що не квантифіковані і не класифіковані одним способом, буде ускладненим [6, с. 98]. При використанні різних методів або методик (процедур) оцінки фірмі буде складно при переході від одного звітного періоду до іншого визначати напрями або розміри економічних наслідків, викликаних зовнішніми факторами, розрізнити коливання, обумовлені внутрішніми факторами впливу.

Для будь-яких груп користувачів інформації важливою вимогою є *зіставність (порівнянність)* інформації. Загальне поняття порівнянності дають Э.С. Хендріксен та М.Ф. Ван Бреда. Автори розкривають порівнянність як властивість інформації, що дозволяє користувачам встановлювати подібність і відмінності між двома рядами економічних явищ [6, с. 97]. Корисність інформації значно підвищується, коли вона представлена у формі, що дозволяє порівнювати одне економічне явище з іншим або з таким же явищем, яке мало місце в інший час.

Як вказують С.Дж. Грей та Б.Е. Нідлз, зіставність є характеристикою облікової інформації, яка забезпечує можливість порівнювати фінансову звітність компанії за різні періоди часу, оцінювати тенденції в її фінансовому стані та результатах діяльності [2, с. 154]. Порівнянність інформації залежить від її однорідності та послідовності (постійності, узгодженості).

Зіставність забезпечується, якщо інформація надається послідовно за різні періоди часу і за різними компаніями з метою забезпечення можливості її порівняння [3, с. 4].

Для користувачів бажаною є можливість порівнювати фінансову звітність різних компаній як в межах однієї країни, так і різних країн. З огляду на це, виникає зв'язок ознаки зіставності з ознакою послідовності. У примітках до фінансової звітності повинні вказуватись методи обліку, які використовувалися в обліку діяльності, причому ці методи повинні застосовуватись послідовно.

Західні автори зазначають, що підприємства повинні інформувати користувачів про будь-які зміни методів обліку і вплив таких змін [2, с. 154].

Релевантність є характеристикою відповідності. Інформація вважається релевантною, якщо вона відноситься до конкретної справи.

Як вказують Хендріксен Е.С. та Ван Бреда М.Ф., релевантність передбачає, що інформація повинна мати відношення або корисне застосування до дій, для яких вона призначалась, щоб забезпечити отримання бажаного результату [6, с. 91]. Суть релевантності автори розглядають через об'єкти відношень – цілі (інформація сприяє досягненню цілей користувача), розуміння (користувач інформації розуміє значення наданої інформації) чи рішення (інформація сприяє прийняттю рішення її користувачем), – і складовими релевантності називають передбачуваність, властивість оберненого зв'язку (інформація є основою у підтвердженні або коригуванні попередніх передбачень) та своєчасність.

Якісні характеристики фінансової звітності.

Відкритість як якісна характеристика фінансової звітності пов'язується з принципом *розкриття*. Розкриття інформації передбачає процес забезпечення інформацією і представлення рішень про політику компанії на основі принципу відкритості і шляхом її своєчасного поширення [3, с. 7]. Як зазначають автори, відкритість інформації забезпечується використанням розробленої методології, її підготовки та представлення.

В ряді джерел наводиться така якісна характеристика як *можливість бути перевіреною*. Її можна пов'язати з *обґрунтованістю* підготовленої інформації, тобто наявністю документальних підстав для складання публічної фінансової звітності.

Обґрунтованість або можливість бути перевіреною може бути підтверджена узгодженою думкою експертів про те, що інформація відображає саме те, що передбачалось представити, і що обраний

метод оцінки використовується без помилок та упередження [6, с. 95]. Встановити наявність ознаки обґрунтованості можна тільки за результатами перевірки звітності, наприклад, зовнішніми аудитором, адже можливість бути перевіреною – це властивість інформації, яка дозволяє кваліфікованим особам, що працюють незалежно одна від одної, робити, по суті, ідентичні оцінки і висновки на основі дослідження ідентичних свідчень.

Підзвітність пов'язана з відповідальністю управлінського персоналу. Як вказує Х. ван Грюнінг, підзвітність передбачає, що учасникам ринку, включаючи органи влади, необхідно обґрунтовувати свої дії та обрану політику, а також нести відповідальність за рішення та їх результати [3, с. 7]. Підзвітність забезпечується завдяки прозорості інформації та її відкритості.

Відповідальність керівництва компаній розглядається з позиції надання інформації головним групам учасників ринку: кредиторам і емітентам цінних паперів та інвесторам, національним органам влади і міжнародним фінансовим інститутам [3, с. 7].

Надійність – це властивість інформації, що гарантує відсутність у ній суттєвих помилок та упередженості, а також те, що вона точно представляє реальний стан діяльності господарюючого суб'єкта [6, с. 94].

Грюнінг Х. ван наводить фактори, які визначають надійність: достовірне представлення інформації; пріоритет змісту над формою; нейтральність; обачність; повнота [3, с. 4]. Хендріксен Е.С. та Ван Бреда М.Ф. надійність розглядають як функцію трьох показників – репрезентативної достовірності, можливості бути перевіреною і нейтральності [6, с. 90].

Нейтральність інформації розглядається авторами як відсутність упередження при її підготовці, тобто здатність методики оцінки (виміру) забезпечувати безпомилковий опис досліджуваних властивостей [6, с. 97]. При цьому звертається увага на те, що термін нейтральність тісно пов'язаний, але не є ідентичним терміну “безпристрасний”

(вільний від упередження). Нейтральність означає, що ніщо не зумовлює впливу на проходження процесу з метою досягнення визначеного результату.

Подібні впливи на методику оцінки активів та зобов'язань, на класифікацію активів і пасивів, розкриття інформації у фінансовій звітності можуть здійснюватись керівництвом господарюючих суб'єктів. Враховуючи це, слід вказати, що ознака нейтральності формується в управлінському середовищі. Саме особиста зацікавленість власника чи керівництва може стати причиною впливів і тиску на бухгалтерський персонал та змінити принципи підготовки звітності і розкриття інформації.

Адекватність і *точність* є характеристиками, що визначають загальні вимоги щодо формування інформаційних показників. Адекватність пов'язана з відповідним відображенням суті явища у назві показника, який його представляє. Точність характеризує спосіб вимірювання явища і представлення його у кількісному вираженні. Разом характеристики точності вимірювання та адекватності відображення формують ознаку достовірності інформації.

Регламентация, або дотримання принципів, є ознакою якості інформації з позиції методів її формування. Обробка даних про факти господарського життя відбувається на основі відповідних правил та принципів, якими можуть розкриватись у національних або міжнародних стандартах обліку та звітності. Якщо бухгалтерський персонал при виконанні облікових процедур дотримується принципів і правил обробки даних та їх представлення у формі звітності, принцип регламентації буде дотримуватись і забезпечувати достовірність, повноту і законність оприлюднених даних.

Прозорість як якісна характеристика інформації передбачає створення такого середовища, в якому інформація про існуючі умови, рішення та дії стає доступною, видимою та зрозумілою усім учасникам ринку [3, с. 7]. Грюнінг Х. ван звертає увагу на те, що прозорість сприяє реальній оцінці

суспільством ситуацій, а керівників примушує бути більш відповідальними, особливо, якщо вони повідомлені, що внаслідок їм доведеться обґрунтовувати свої погляди, рішення та дії.

Прозорість пов'язується авторами з повнотою і розкриттям, достовірністю, корисністю, зрозумілістю. Зокрема, досягається прозорість фінансової звітності шляхом повного розкриття інформації, достовірного представлення широкому колу користувачів корисної інформації, необхідної для прийняття економічних рішень. При цьому інформація повинна бути легко зрозумілою зовнішнім групам користувачів, що її інтерпретують.

При цьому окремі автори стверджують, що надлишок інформації краще, ніж її нестача, хоча це і збільшує вартість її підготовки [3, с. 9].

Повнота інформації наводиться багатьма авторами як важлива ознака наданих звітів. Грюнінг Х. ван повноту згадує як один з факторів, який визначає надійність фінансової звітності [3, с. 4, 10].

Повноту можна розглядати як певний обсяг інформації не занадто надмірний, але достатній для прийняття виважених та обґрунтованих економічних рішень.

Передбачуваність інформації як її якісна характеристика згадується авторами, проте її чіткого визначення не дається. Передбачуваність, як правило, пов'язується з підготовкою релевантної фінансової звітності.

Хендріксен Е.С. та Ван Бреда М.Ф. передбачуваність пояснюють як властивість інформації, що допомагає її користувачам підвищити імовірність реальності прогнозів [6, с. 92]. Автори зазначають, що поняття передбачуваності запозичене з моделей оцінки інвестицій та пов'язане з проблемами недостатності перевірки на практиці нормативних та позитивних моделей інвестиційних рішень з достатньо повним описанням вихідних даних, складністю зовнішніх умов бізнесу, недостатнім розумінням взаємозв'язків оцінок об'єктів та подій минулого та майбутнього.

Чіткого переліку облікових чи звітних даних, які б забезпечували достатню передбачуваність інформації для різних категорій користувачів, визначити неможливо. Кожен користувач самостійно визначає, які саме дані дозволять йому прийняти адекватні рішення відносно прогнозів розвитку явищ чи подій. При цьому можна стверджувати, що є певний мінімум даних, які створюють надійну основу для прогнозування стану економічних суб'єктів. Зокрема, у фінансових звітах повинні бути представлені показники для оцінки фінансового і майнового стану за декілька звітних періодів. У випадку надання даних без динаміки – прогнозування і передбачення неможливі.

Взаємоузгодженість розглядається як один з критеріїв, яким повинна відповідати достовірною звітність [1, с. 406]. Бутинець Ф.Ф., Малюга Н.М. та Петренко Н.І. вказують, що взаємоузгодженість повинна перевірятись шляхом формальної перевірки та арифметичних процедур.

Суть взаємоузгодженості фінансової звітності виявляється у тому, що підготовка різних звітних форм повинна здійснюватись на основі одного інформаційного середовища. Це забезпечить застосування одних і тих же методів визнання та оцінки для активів і зобов'язань, що відображаються у кожній формі звіту, принципів облікової класифікації, систематизації і групування даних про факти господарського життя, їх узагальнення.

Єдність інформаційного середовища при підготовці звітів є гарантією порівнянності звітних форм між собою та між різними звітними періодами в межах одного економічного суб'єкта.

Однорідність або *одноманітність* означає застосування однакових методів для відображення в обліку однакових подій [6, с. 97]. Ця ознака розглядається як умова чи основа порівнянності та послідовності.

Наведене визначення може зумовлювати ототожнення однорідності з одного боку ознаками послідовності та порівнянності, а з

іншого – уніфікацією обліку. Про це свідчать позиції різних авторів стосовно пояснення суті однорідності.

Так, американські автори Г. Волк, Дж. Френсіс, М. Тіені розрізняють однорідність обмежену та повну. Окремі фахівці висловлюють позицію, що метою однорідності є представлення фінансових звітів фірмами, які використовують однакові облікові методики, способи оцінки (вимірювання) та класифікації, в уніфікованій формі [6, с. 99]. Підхід щодо уніфікації облікових процедур критикується. На противагу йому стверджується, що основною метою однорідності повинна бути порівнянність як умова прогнозування і прийняття фінансових рішень. Вона визначається наявністю подібних характеристик, достатніх для того, щоб виконати усі необхідні порівняння.

З тим, щоб уникнути двоякого тлумачення поняття однорідності та ототожнення його з послідовністю, порівнянністю або уніфікацією, варто розуміти *однорідність* як умову створення груп та підгруп облікових даних в цілях відображення їх на рахунках бухгалтерського обліку.

Класифікація як характеристика фінансової звітності у працях авторів не згадується, проте логічно впливає з умов і правил формування облікових даних та їх представлення у звітних формах.

Класифікацію можна визначити як правильне групування і систематизацію даних, створення груп інформації за якісно однорідними ознаками. При дотриманні принципу класифікації створюється гарантія того, що до звітних статей включатимуться дані, які відповідають назві цієї статті. При цьому в основу класифікації покладається принцип однорідності даних.

Репрезентативність, або як її називають репрезентативна достовірність, є відповідністю чи узгодженістю між явищем та його оцінкою чи описом. В окремих джерелах репрезентативність називають справедливістю [6, с. 95].

Ознаки релевантності та репрезентативності характеризують відповідність одного об'єкта іншому. Разом з цим між ними є відмінність. Релевантність характеризує окремі складові фінансової звітності, які використовуються для прийняття економічних рішень. Релевантність свідчить про те, що користувач правильно обрав надані показники для оцінки необхідних явищ чи процесів.

Репрезентативність визначає відповідне відображення реального стану діяльності господарюючого суб'єкта у його фінансовій звітності. Репрезентативність характеризує фінансову звітність в цілому та означає, що ті показники, що надані користувачам описують дійсний стан, у якому знаходиться підприємство.

Придатність (або *корисність*) є вимогою користувачів, яка означає відношення поданої інформації до питань, відносно яких приймаються рішення. Придатність інформації забезпечується якісними характеристиками адекватності, релевантності та репрезентативності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження вимог користувачів, що висуваються до фінансової звітності та іншої інформації, яка оприлюднюється господарюючими суб'єктами, та якісних характеристик фінансової звітності дозволило визначити наступний їх перелік.

1. Вимогами користувачів, що висуваються до фінансової звітності та іншої інформації є: своєчасність, доречність (доцільність), суттєвість (істотність), достовірність, сприйняття (зрозумілість), цілісність, послідовність, зіставність, (порівнянність), релевантність.

2. Якісними характеристиками фінансової, що формуються під впливом управлінського середовища, є: відкритість, підзвітність, нейтральність (неупередженість), регламентація, прозорість, повнота.

Якісними характеристиками фінансової, що формуються під впливом облікового середовища, є: обґрунтованість (можливість бути перевіреною), надійність, адекватність,

точність, передбачуваність, взаємоузгодженість, однорідність, класифікація репрезентативності, придатність (корисність).

3. Групування вимог до інформації та якісних характеристик фінансової звітності проведено з урахуванням логіко-змістовної відповідності ознак якості тим вимогам, виконання яких вони забезпечують.

Список літературних джерел:

1. *Бутинець Ф.Ф., Малюга Н.М., Петренко Н.І.* Аудит: стан і тенденції розвитку в Україні та світі: Монографія / За редакцією проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2004. – 564 с.

2. *Грей С.Дж., Нидлз Б.Е.* Финансовый учет: глобальный поход. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 614 с.

3. *Грюнинг Х. ван.* Международные стандарты финансовой отчетности. Практическое руководство. 3-е изд., обновл. и переработ. / Всемирный банк. М.: Издательство "Весь мир", 2006. – 344с.

4. *Ловінська Л.Г.* Уніфікація термінології бухгалтерського обліку – передумова створення національної системи бухгалтерського обліку в Україні // *Фінанси України.* – 2006. – № 8. – С. 33-40.

5. *Петрук О.М.* Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 420 с.

6. *Хендриксен Э.С., Ван Бреда М.Ф.* Теория бухгалтерского учета: Пер. с. англ. / Под ред. проф. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 576 с.

ШИГУН Марія Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри бухгалтерського обліку і контролю Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

– моделювання інформаційних систем та системи підтримки прийняття рішень;

– вивчення взаємозв'язків між системою управління підприємством та підсистемами бухгалтерського обліку та господарського контролю